

Danske Arbejderfamiliers Forbrug.

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening
den 20. Marts 1902.

Af

Annette Vedel.

Efterhaanden som Interessen for de sociale Spørgsmaal tiltog herhjemme i Slutningen af det nittende Aarhundrede, indsaa man mer og mer, hvor vanskeligt det vilde være at lovgive angaaende disse Spørgsmaal uden at kunne støtte sig til den fornødne Statistik. For at raade Bod paa denne Mangel har Statens statistiske Bureau i de senere Aar indsamlet og bearbejdet adskilligt Materiale til Belysning af de sociale Tilstande i Danmark, deriblandt Forbrugsforhold i den mindre bemidlede Del af Befolkningen. En lignende Mangel paa Socialstatistik har forøvrigt ogsaa været følelig i Sverige, og en Udvidelse af det svenske statistiske Bureaus Arbejdsomraade, eller snarere Oprettelsen af et særskilt permanent Bureau for Arbejderstatistik under Kommercekollegiet, er derfor sidste Vinter blevet ivrigt debatteret i den svenske Rigsdag, hvor der blandt andre arbejderstatistiske Undersøgelser fra Danmark ogsaa blev nævnt den Undersøgelse angaaende »Danske

Arbejderfamiliers Forbrug i 1897« i Byerne og paa Landet, hvoraf Statens statistiske Bureau udsendte andet Hefte sidste Efteraar.

Skønt man i det store og hele var paa det rene med, hvorledes en saadan Undersøgelse burde iværksættes, gik der dog adskillig Tid hen med indgaaende Drøftelse af den Vej, ad hvilken dette bedst kunde naas. De Erfaringer, man havde at støtte sig til her hjemmefra, vare meget faa og strækker sig ikke længere tilbage end til 1872, da der paa Foranstaltning af Indenrigsministeriet blev gjort Forsøg paa at tilvejebringe Oplysninger om Arbejdernes økonomiske Vilkaar i Danmark. I England foreligger der derimod allerede fra Slutningen af det attende Aarhundrede enkelte Undersøgelser angaaende Arbejdernes Livsvilkaar, fremkomne til Brug for Reformer paa det engelske Skatte- og Fattigvæsens Omraade. I det af Sir Morton Eden i London i 1797 udgivne Værk »*The state of the poor*« findes der saaledes Husholdningsregnskaber fra en stor Del fattige engelske Landarbejderfamilier, tilligemed en Beskrivelse af hver enkelt Familie, affattet af vedkommende Sogns Gejstlighed. Men trods Forfatterens ivrige Bestræbelser for at fremskaffe nøjagtige Oplysninger om disse Familiers Indtægter og Udgifter, tvivler han dog selv om, at det er lykkedes ham at overvinde den Mistro, der overalt mødte ham hos Arbejderne i Retning af Brugen af deres eventuelle Oplysninger, en Mistro, der paa samme Maade — mer eller mindre — har gjort sig gældende ved alle senere Undersøgelser angaaende Arbejdernes Livsvilkaar.

Disse Undersøgelser i England gav snart Stødet til lignende i Tyskland og Frankrig, og paa den første

internationale statistiske Kongres i Brüssel 1853 blev der paa Initiativ af Fletcher, Visschers, Ducpetiaux o. fl. udarbejdet en Formular til Brug ved skriftlig Indsamling af detaillerede Oplysninger om den aarlige Indtægt (1. Arbejds løn, 2. andre Indtægter) og den aarlige Udgift (til: 1. fysiske og materielle Behov, 2. kirkelige og intellektuelle Øjemed, 3. Luksus) hos den mindre bemidlede Del af Befolkningen. 199 af de Budgetter, der paa Foranledning af Quetelet ved Hjælp af disse Skemaer bleve indsamlede i Belgien — et efter Forholdene ret anseligt Antal — bleve derefter i 1855 udgivne af Ed. Ducpetiaux, Generalinspektør ved de belgiske Fængsels- og Velgørehedsanstalter, under Titlen »*Budgets économiques des classes ouvrières en Belgique*«. Uagtet hele denne Undersøgelse jo kun hviler paa skønsmæssige Udsagn fra de paagældende Familier, og hovedsagelig omfatter ensartet sammensatte Familier — foruden Forældrene fire Børn i Alderen 16, 12, 6 og 2 Aar —, tiltrak den sig dog stor Opmærksomhed ved de Resultater, der mentes ad denne Vej at være blevet konstateret med Hensyn til de daarlige Livsvilkaar hos den arbejdende Klasse i Belgien og gav ogsaa Stødet til Forbedringer i den ønskede Retning. Senere har for Resten Dr. Ernst Engel, Direktør for det sachsiske statistiske Bureau, i sin Afhandling »*Die Lebenskosten belgischer Arbeiter-Familien früher und jetzt*«, som findes offentliggjort i »Bulletin de l'institut international de statistique«, tome IX 1895, sammenarbejdet disse Budgetter og sammenstillet dem med nye, der efter samme Formular bleve indsamlede i Belgien i 1891, men hvor Oplysningerne om Indtægterne og Udgifterne dog kun gælde for April Maaned.

Professor Alexander Lengerke havde allerede i 1848 gennem det kongelige Landes-Oekonomie-Kollegium i Preussen faaet indsamlet Oplysninger fra 185 Arbejderfamilier om, hvad en Arbejderfamilie paa Landet behøver til sit Underhold, naar Familien gennemsnitlig omfatter 5 Medlemmer (2—3 Børn under 14 Aar), medens derimod de Svar, som Indenrigsministeren paa Grund af Nøden i Kongeriget Sachsen lod indsamle til Belysning af det nødvendige Livsunderhold for en Arbejderfamilie, snarere indeholdt Ønsker end Kendsgerninger og derfor ikke bleve bearbejdede.

Samtidig med Ducpetiaux i Belgien udgav Frédéric Le Play, Chef-Ingeniør ved Minerne i Frankrig, under Titlen »*Les ouvriers européens*«, en Samling indgaaende Skildringer af den økonomiske Tilstand hos 36 Arbejderfamilier, med hvilke han paa sine mange Rejser rundt om i Verden var kommen i Berøring under et længere Tidsrum og havde udspurgt paa kryds og tvers om alle deres Forhold, deriblandt ogsaa deres Indtægter og Udgifter. I Sammenligning med Ducpetiaux's Materiale er Le Play's ringe og meget uensartet, da det er indsamlet i forskellige Lande, men Oplysningerne ere sikkert mere nøjagtige hos Le Play, og selv om det naturligvis ikke kan tjene som Grundlag for statistiske Slutninger angaaende Arbejderforhold i et specielt Land, er Enquêteen af meget stor Interesse. Le Play's Metode er ogsaa bleven anvendt i den Række Familie-Monografier, som »*Société internationale des études pratiques d'économie sociale*«, der dannedes i Paris i 1856, har samlet og offentliggjort i sit periodiske Tidsskrift »*Les ouvriers des deux mondes*«. Da den 100de af disse Monografier udkom, sammenstillede Cheysson

og Toqué dem alle under Titlen »*Les budgets comparés des cent monographies de familles etc.*«, i hvilken Sammenstilling der imidlertid ofte er taget altfor lidt Hensyn til, at Budgetterne ere hentede fra de mest forskelligartede Dele af Verden.

Le Play's Metode blev ligeledes anvendt i 1876 af C. D. Wright i Boston, og i Amerika er der senere hvert Aar blevet indsamlet Familie-Monografier, der dog vistnok udmærke sig mere ved deres Antal — c. 9000 — end ved en indgaaende Undersøgelse af hver Familie.

I den nyere Tid er der overalt i Udlandet foretaget talrige Undersøgelser om Arbejdernes Forbrug, der dog som oftest ligesom tidligere støtte sig paa skønsmæssige Udsagn fra Arbejdere og Arbejdsgivere og ikke paa talmæssige Kendsgerninger, skønt man atter og atter har høstet Erfaringer om Uholdbarheden af denne Metode, der, hvad enten den hviler paa skriftlig eller mundtlig Udspørgen, dog altid til syvende og sidst maa bygge paa en detailleret Viden om eller en tilnærmelsesvis Vurderen af de daglige Smaaandkøb, hvoraf Arbejderens aarlige Budget som Regel er sammensat, en Vurderen, som forudsætter større Agtpaa-givenhed, end man kan vente hos de paagældende Familier. Carl Landolt har i »*Zehn Basler Arbeiterhaushaltungen 1891*« og Emil Hofmann i »*Zwei Haushaltungsbudgets über einen zwanzigjährigen Zeitraum 1893*« forsøgt en anden Metode, nemlig at tilvejebringe virkelige Arbejderbudgetter. Ligeledes er der paa den Lorénske Stiftelses Foranstaltning i Sverige gjort nogle Forsøg i samme Retning, og muligen har Dr. Engel ogsaa gjort et lignende Forsøg, — i hvert Fald omtaler

Bodio i en séance i 1895 i Institut international de Statistique en saadan Plan —, men det indsamlede Antal af virkelige Budgetter har hidtil været saa ringe, eller Budgetterne have omfattet saa kort et Tidsrum, at man ikke med Føje har kunnet drage almengyldige Slutninger heraf angaaende Arbejdernes Forbrug.

Herhjemme blev de Oplysninger, der, som allerede sagt, i 1872 udgaves paa Indenrigsministeriets Foranstaltning angaaende »*Arbejdernes økonomiske Vilkaar i Kongeriget Danmark i 1872*«, indsamlede ad indirekte Vej ved Hjælp af Skemaer, der bleve udsendte til Arbejdsgivere, Understøttelsestoreninger m. m. i Byerne og paa Landet, for Københavns Vedkommende ogsaa til Arbejderne selv. Nuværende Sygekasseinspektør Th. Sørensen valgte derimod ad direkte Vej at tilvejebringe de Oplysninger, hvorpaa han har bygget »*Et Bidrag til Belysning af Købstadsarbejdernes Vilkaar 1880*« og »*Markarbejdernes Vilkaar i jyske Hedeamter 1881*«, idet han personlig som Le Play eller gennem Tillidsmænd stillede Spørgsmaal til hver enkelt af de paagældende Arbejderfamilier (22 i Hobro, 53 i jyske Hedeamter). Samme direkte Vej har Birkedommer Poul Sveistrup fulgt i sin i 1899 i »*Nationaløkonomisk Tidsskrift*« offentliggjorte Specialundersøgelse »*Københavnske Syerskers og Smaakaarsfamiliers Kostudgifter*«, idet han i 1890 gennem Tillidsmænd stillede Spørgsmaal til 340 Syersker i København angaaende deres ugentlige Udgifter til de væsentligste Fødevarer, Brændsel og Belysning. Endelig udsendte Universitetets statistiske Laboratorium i 1894 ved Hjælp af daværende Landstingsmand P. Knudsen 900 Spørgeskemaer til Fagforeninger rundt om i Landet angaaende

Forbruget i forskellige Arbejderfamilier, der opfordredes til — om end kun tilnærmelsesvis — at angive deres almindelige Forbrug af de forskellige Fødevarer. Der indkom 351 Besvarelser, og disse ligge til Grund for den af Michael Koefoed og Adolph Jensen offentliggjorte Afhandling »*Meddelelser om danske Elitearbejderes Forbrug*«, som findes i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1895.

Alle disse Forsøg i Ind- og Udland vise imidlertid, hvor stor Betydning man tillægger forbrugsstatistiske Oplysninger, og tillige den Vanskelighed, der er forbunden med at tilvejebringe et Materiale, som baade er paalideligt og omfangsrigt nok til, at man derigennem kan skaffe sig et nøje Kendskab om, hvorledes den ene eller den anden Samfundsklasse sædvanemæssigt fordelser sit Forbrug. At et saadant Materiale kun kan findes i Forbrugernes egne Regnskabsbøger over deres aarlige Udgifter, er i Tidens Løb blevet klart for alle og enhver. Men selv om man virkelig skulde kunne tilvejebringe saadanne Husholdningsregnskaber med detaillerede Oplysninger om de Uge for Uge hele Aaret rundt af hver enkelt Vare forbrugte Kvanta og den derfor betalte Pris, vilde der dog være al Rimelighed for, at man ikke paa denne Maade vilde kunne faa noget fuldstændigt og navnlig ikke noget ensartet Materiale til sin Raadighed. Kunde man derimod vække Interesse for Spørgsmaalet hos en Del Arbejderfamilier, hvis mindre sammensatte Forbrug naturligvis gør Regnskabet simple og lettere at føre, og faa dem til i Løbet af et Aar at føre deres Regnskaber i Husholdningsbøger, der baade vare praktisk brugelige for Husholdningerne og i udfyldt Stand egnede til Materiale for statistisk

Behandling, vilde Sagen stille sig langt bedre. Det var ogsaa denne Plan, som Statens statistiske Bureau forberedte i Løbet af 1896 uden at lade sig afskrække af Carl Landolt's Forsikringer i *Methode und Technik der Haushaltungsstatistik* 1894: »Es wäre vergebliche Mühe, wollte sich ein staatliches statistisches Bureau oder eine ähnliche Anstalt mit der Aufnahme von Arbeiterbudgets beschäftigen. . . . Nur wer das Vertrauen des Arbeiters sich zu erwerben und zu erhalten vermag, darf mit der Aussicht auf Erfolg an die Arbeit herantreten«.

Bistaet af Tillidsmænd fra Sygekasser og Fagforeninger, og navnlig støttet af Sygekasseinspektør Sørensens Erfaringer, udarbejdede man Regnskabsbøger for By og Land. I disse blev der dels krævet Oplysninger af almindelig Natur vedrørende den paagældende Arbejderfamilies Bopæl, Husfaderens Erhverv og Alder samt Køn og Alder for Familiens øvrige Medlemmer, Logerende og Kostgængere, og det Omfang, hvori disse deltog i Forbruget; for Landets Vedkommende endvidere Oplysninger om, hvorvidt Husfaderen og Børnene arbejde paa egen eller paa Arbejdsgiverens Kost, om de egede Hus, de bebo, om de drive en Jordlod og hvor stor, om de holde Kreaturer og hvormange. Dels blev der krævet Oplysninger for hver enkelt Uge hele Aaret igennem om Familiens Indtægter, sondrede mellem Mandens, Hustruens og Børnenes Arbejdsfortjeneste, Indtægt ved Understøttelser, Laan m. m. samt Naturalindtægt, saasom fri Bolig og Brændsel, opgivet i Penge; for Arbejderfamilierne paa Landet endvidere Salg af Havesager, Mælk, Æg m. m., foruden Mængde og Værdi af Familiens Hjemmeforbrug af Avlingen paa

dens egen Jordlod. Dels endelig blev der krævet Oplysninger om den aarlige Udgift — og dette er jo Hovedsagen ved hele Undersøgelsen — ligeledes for hver enkelt Uge Aaret rundt, fordelt paa Poster som Føde, Klæder, Bolig, Brændsel og Belysning m. m., hvor Udgiften til »Føde« igen er fordelt paa forskellige Grupper af Fødevarer.

For at uddele disse Husholdningsbøger blandt Haandværkere og Arbejdsmænd, henvendte man sig til 130 Skolelærere paa Landet og 11 i Provinskøbstæderne, som, da de tillige vare Sygekasseformænd, maatte antages personlig at kende Arbejderfamilierne paa de paagældende Steder og nyde deres Tillid. Disse opfordredes til som Bureauets Mellemmænd at paatage sig at uddele Regnskabsbøger til saadanne Arbejderfamilier, der efter deres Skøn vare egnede og villige til at føre et nøjagtigt Regnskab hele Aaret igennem, og til om fornødent at yde de paagældende Vejledning ved Udfyldningen af de forskellige Rubriker. Paa denne Maade blev 390 Bøger gennem 89 Skolelærere fordelt paa Landet og i Købstæderne, hvoraf 296 kom tilbage i Begyndelsen af 1898 i udfyldt Stand, nogle fra Skolelærerne, undertiden forsynede med en Paa-tegning om deres Skøn over Udfyldningens Paalidelighed, andre derimod fra de paagældende Husmødre, vel emballerede og omhyggeligt forseglede, for at ingen uvedkommende Blikke skulde forvilde sig ind i deres Budgetter. Fra København, hvor 60 Regnskabsbøger ved Hjælp af Formanden for de samvirkende Fagforeninger vare blevne fordelt, kom 32 tilbage i udfyldt Stand, altsaa af de 450 udsendte Bøger kom 328 tilbage udfyldte, et forholdsvis stort Antal, eftersom

der f. Eks. i Tyskland i 1872 af 15,000 udsendte Spørgeskemaer kun kom 2,000 tilbage i udfyldt Stand.

Ved en kritisk Sigtning af Materialet viste det sig imidlertid, at 77 af disse Regnskabsbøger ikke vare tilstrækkelig nøjagtigt førte til, at de kunde egne sig for videre statistisk Bearbejdelse. Derimod vare 251 Bøger førte med saa megen Omhu Uge for Uge hele Aaret 1897 igennem, ikke alene m. H. t. Aarets Udgifter, men ogsaa m. H. t. Indtægterne, at de maatte anses for at kunne tjene som Materiale til Belysning af Arbejdernes økonomiske Lefevod. Og dette er et Resultat, der ikke noksom bør fremhæves, og som i høj Grad taler til Gunst for det Kulturtrin, hvorpaa danske Smaakaarsfamilier staa. Ikke alene at de paa saa omhyggelig og detailleret en Maade have været istand til at udfylde Bureauets Regnskabsbøger, men ogsaa at de have kunnet indsé Betydningen af en saadan Undersøgelse, saaledes at de fuldkommen uegennyttigt, uden andet Vederlag end Løftet om et Eksempplar af Undersøgelsen, naar den engang blev færdig, have gennemført dette store Arbejde i deres ringe Fritid.

Bearbejdelsen af Materialet gik for sig paa følgende Maade. Alle 251 Budgetter bleve først — baade hvad Indtægten og Udgiften angaar — opsummerede for hver Uge, hvert Kvartal, hvert halve Aar, for at man ved Sammenligning mellem Vinter- og Sommerhalvaarets Indtægter og Udgifter for hver enkelt Familie kunde undersøge, om Afvigelsen mellem disse var saa stor, at der ved den videre Bearbejdelse af Materialet burde tages Hensyn til en saadan Deling. Da dette viste sig ikke at være Tilfældet, har man i denne Undersøgelse kun betragtet hver Families aarlige Indtægter og aarlige

Udgifter, fordelte paa de forskellige Udgiftsposter. Som man let kan indsé, give Budgetterne imidlertid ikke umiddelbart i den Form, hvori de foreligge, efterat man for hver enkelt Familie har opsummeret hele Aarets Indtægter og Udgifter, noget klart Billede af de enkelte Familiers virkelige Forbrug. For at faa et saadant, har man af Budgetterne — saavel Udgifts- som Indtægtssiden — maattet udskille adskillige Beløb, saasom Omkostninger ved de erhvervende Medlemmers Virksomhed (Arbejds løn til Lærlinge og Svende, Udgift til Værktøj, til Kreaturhold o. l.), endvidere den Sum i Budgettet, som Familiens egne Medlemmer ikke have forbrugt, men derimod Logerende, Kostgængere, Plejebørn o. l., da det jo gælder om at faa frem Familiernes Indtægter og Udgifter i Nettoform. Ligeledes har man paa den anden Side maattet indføre adskillige nye Beløb, saaledes det af egen Avl i Husholdningen forbrugte, som enten umiddelbart faas fra Regnskabsbøgerne eller ogsaa er beregnet paa Basis af Oplysninger om Detailpriser paa de paagældende Steder, samt Mandens og Børnenes Forplejning hos Arbejdsgiveren, Beregninger, som jeg senere skal komme tilbage til. Og endelig, hvis Regnskabsbøgerne ikke indeholdt Oplysninger for fulde 365 Dage, har man beregnet Indtægten og Udgiften for de manglende Dage i Overensstemmelse med det foreliggende Materiale.

Efter en saadan Korrektion af Budgetterne træder det klart frem for os, hvad det er for Familier, der have leveret Materiale til Undersøgelsen. Den gennemsnitlige Aarsindtægt pr. Familie viser sig nemlig at være for København 1706 Kr., hvoraf 1171 Kr. falder paa Husfaderen, hvilken Sum svarer til en faglært

Arbejders Fortjeneste i København, for Købstæderne 995 Kr. med 806 Kr. paa Husfaderen, en Sum, der ligger mellem en faglært og en ufaglært Arbejders Fortjeneste, og paa Landet 793 Kr. med c. 520 Kr. paa Husfaderen, altsaa overalt Smaakaarsfolk, men bedrestillede, hvilket paa Forhaand var at vente, da der jo kræves en vis Velstillethed for at føre en Regnskabsbog hele Aaret igennem. Den samlede Udgift udgjorde paa det nærmeste samme Beløb som Indtægten.

For at kunne foretage en Sammenligning mellem det aarlige Forbrug i disse Familier fra Land og By, der ere helt uensartet sammensatte med Hensyn til Familiemedlemmernes Antal, Køn og Alder, har man, da man ikke her kan sætte samtlige Medlemmers Forbrug lige, for hver enkelt Familie beregnet Indtægten og Udgiften for en Enhed, der er udfunden under Hensyn til Familiemedlemmernes Køn og Alder. En saadan Konsumentenhed er tidligere bleven anvendt i forskellige Undersøgelser. Sygekasseinspektør Sørensen har saaledes som Konsumentenhed valgt den voksne Persons daglige Forbrug og regnet et Barns under 10 Aar til 0,50, et Barns mellem 10—14 Aar til 0,75 Gange en voksen Persons Forbrug o. s. v. I de Forenede Stater har den benyttede Skala følgende Udseende: Mandens Forbrug sættes = 1, Kvindens 0,90, Børns fra 10—14 Aar ligeledes 0,90, fra 7—10 Aar = 0,75 Gange en voksen Mands Forbrug o. s. v. Dr. Engel har i sine Undersøgelser valgt det nyfødte Barns Forbrug som Enhed («Quet») og har paa Grundlag af Menneskets Vægtforøgelse pr. Centimeter af Længdeforøgelsen ladet denne Enhed for hvert Aar stige med 0,10, saaledes at et 10-aarigt Barns Forbrug bliver 2,00, den voksne

Kvindes (20 Aar) 3,00, den voksne Mands (25 Aar) 3,50 Gange det nyfødte Barns Forbrug. Da det imidlertid ved Fordelingen af den aarlige Udgift til Føde gælder om at faa oplyst Forholdet mellem den Mængde Føde, Familiens Medlemmer i de forskellige Aldere indtage, og da denne staar i ligefrem Forhold til det daglige Stofforbrug som Følge af, at der ikke er nogen synderlig Forskel paa S sammensætningen af Fødens kvælstofholdige og kvælstoffri Bestanddele for Voksne og Børn, har man i denne Undersøgelse som Konsumenhed valgt det daglige Stofforbrug for Mænd over 18 Aar, udtrykt ved det Antal Varmeenheder, der udvikles i Løbet af 24 Timer. For Mandkøn i Alderen 1—18 Aar har man for hvert af disse Aar, paa Grundlag af Rubners Angivelse af Antallet af Varmeenheder, udviklede i Løbet af 24 Timer, beregnet hver Alders Varmeenheder eller Stofforbrug i Procent af den voksne Mands, medens Stofforbruget for kvindelige Personer anslaaes til $\frac{4}{5}$ af Mandspersoners i den tilsvarende Alder. Sættes altsaa den voksne Mands daglige Forbrug = 100, bliver den voksne Kvindes 80, den 10 Aars Drengs = 50 o. s. v.

Stofforbruget for Mandkønnet i hvert af
Aarene 1—18 i pCt. af den voksne Mands
(over 18 Aar) Stofforbrug.

Alder:																	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
I pCt. af den voksne Mands Stofforbrug:																	
22	30	36	39	43	44	45	47	48	50	55	60	66	71	74	76	79	82

Beregnes nu paa Basis af denne Skala Enhedsantallet for hver enkelt Familie, og fordeles den korrigerede aarlige Udgift til Føde paa dette, bliver det muligt for os at foretage en Sammenligning mellem de forskellige Familiers aarlige Fødeforbrug. Hvis imidlertid nogen af de paagældende Familier skulde have Kostgængere, Plejebørn o. l., maa den aarlige Udgift til Føde foruden paa de Enheder, der repræsenterer Familiens egne Medlemmer, ogsaa fordeles paa dem, der repræsenterer disse fremmede — Antallet af disse sidste Enheder dog reduceret i Forhold til den Tid, Vedkommende har deltaget i Forbruget — og den Fødeudgift, der ved Fordelingen falder paa disse fremmede, maa selvfølgelig ikke alene subtraheres fra Familiens aarlige Udgift, men ogsaa fra den aarlige Indtægt. Eller skulde nogen af Familiens egne Medlemmer hele Aaret eller et vist Antal Dage x have arbejdet ude paa fremmed Kost, hvilket har været Tilfældet med 68 af Arbejderne paa Landet, kan Vedkommende ikke medtages i Fordelingen af Familiens aarlige Kostudgifter med sin fulde Enhed, men kun med en vis Brøkdel $\left(1 - \frac{x}{365}\right)$. Da Arbejderens Forplejning hos Arbejdsgiveren repræsenterer en Del af hans Arbejdsfortjeneste, maa samtidig Familiens aarlige Indtægt forhøjes. Forhøjelsen kan dog ikke sættes lig med Udgiften for Arbejdsgiveren ved at yde Arbejderen Kost i de x Dage, da denne er meget varierende efter de forskellige Husholdninger og i Landets forskellige Egne, men derimod alene ansættes til det Beløb, der vilde være medgaaet for Arbejderen selv til Forplejning i hans eget Hjem. Samme Fremgangsmaade anvendes

ogsaa, hvis nogen af Familiens Medlemmer en Del af Aaret skulde være bortrejst. Have Bøgerne derimod kun anført, at Manden har arbejdet paa fremmed Kost, men ikke i hvormange Dage, har man beregnet dette Dageantal ved at dividere Mandens Aarsindtægt med den Dagløn, som i det paagældende Amt i 1897 almindelig blev givet midlertidige Landarbejdere paa Husbondens Kost (»Statistiske Meddelelser« 4. R., 5. Bd., Hefte VIII »Tyende og Daglejerlønnen i Landbruget 1897«), og man er derefter gaaet frem som i forrige Tilfælde. Skulde Bogen endelig kun have anført, at Manden har Udearbejde, snart paa egen, snart paa Husbondens Kost, uden nærmere at angive noget Dageantal, har man suppleret Mandens Aarsindtægt op til den i Amtet i 1897 for midlertidige Arbejdere paa egen Kost gængse, og adderet dette Supplement til Indtægten samt til Udgiften til Føde, idet man har fordelt denne Sum proportionalt paa de forskellige Fødevarer. De Unøjagtigheder, der ved disse Beregninger kunne have fundet Sted, ville muligen hist og her influere lidt paa Enkeltbudgettet, men da Mandens Forplejning hos fremmed Husbond paa Landet — i Købstæderne er hele dette Forhold uden Betydning — i Gennemsnit kun er 32 Kr. om Aaret pr. Familie, Børnenes kun 10 Kr., ialt 4 pCt. af Bruttobudgettet, ville Unøjagtighederne ikke forstyrre Totalbilledet.

Imidlertid har man ogsaa fordelt Familiernes øvrige Udgifter lige saavel som Indtægten paa samme Antal Enheder, skønt man har været fuldt opmærksom paa, at udenfor Fødeforbruget kunde denne Enhedsmaalestok let føre til misvisende Resultater. Man er derfor gaaet meget forsigtig tilværks, og ved Siden af Enheds-

beregningen har man foretaget Familieberegninger overalt, hvor Interessen knyttede sig til Familien som saadan.

Dermed er det da lykkedes at skaffe et temmelig ensartet Materiale tilveje, idet de fremmede Elementer i Familien saavidt muligt ere blevne eliminerede, de manglende Data supplerede, ligesom ogsaa den uensartede Sammensætning af Medlemmer i de forskellige Familier er blevet fjernet. Til Belysning af, hvorledes bedrestillede Smaakaarsfolk kommer ud af det med en vis Indtægt, eller snarere, hvorledes deres Udgifter fordeler sig paa de forskellige Poster, foreligger der nu for København 27, for Købstæderne 23, for Landdistrikterne 201 Budgetter, der alle ere saaledes reducerede, at de kun angive den aarlige Indtægt og Udgift for 1 Enhed (en Mand over 18 Aar).

Tilbage bliver at undersøge, hvorvidt den Udgift til Føde, der ifølge disse Budgetter falder paa en Enhed, er overensstemmende med det virkelige Forbrug, hvor forskellig end denne Enhed er i sin Sammensætning. En saadan Undersøgelse synes i og for sig overflødig, da Fysiologien er gaaet os i Borgen for, at vor Forbrugsskala er korrekt. Men vort Materiale giver os umiddelbart Svar herpaa. Findes der nemlig i dette Familier med forskelligt Antal Medlemmer men med samme Indtægt pr. Enhed (Indtægtens Størrelse pr. Enhed virker som bekendt meget ind paa Fødeudgiftens Størrelse), saa maa Udgiften til Føde pr. Enhed vise sig at være den samme for disse Familier, hvis vor Forbrugsskala er rigtig. Nu findes der netop i det foreliggende Materiale saadanne Familier, blandt andre fire med omtrentlig

samme Antal Enheder 2,60, 2,61, 2,62 og 2,66, samme Indtægt pr. Enhed, varierende fra 276—283 Kr. og samme Udgift til Føde pr. Enhed, varierende fra 130—140 Kr. Altsaa omtrent samme Antal Enheder, samme Indtægt pr. Enhed, samme Udgift til Føde pr. Enhed, og dog ere disse fire Familier højst forskelligt sammensatte. Foruden af Husfaderen og Husmoderen bestaar de af henholdsvis 1, 2, 3 og 3 Børn — en voksen Datter — en Søn paa 8 Aar og en Datter paa 6 Aar — en Søn paa 9 Aar og to Døtre paa henholdsvis 3 og $\frac{1}{2}$ Aar — tre Døtre paa henholdsvis 5, 3 og 1 Aar. Trods denne forskelligartede Sammensætning af Enheder bliver Udgiften til Føde pr. Enhed dog den samme, hvilket synes at godtgøre, at Forbrugsskalaen er korrekt valgt, og at Regnskabsbøgerne ere paalideligt udfyldte.

Ved en Deling af hvert af de tre Sæt Budgetter efter Indtægtsgrupper viser det sig, at jo mindre Indtægt en Familie har pr. Enhed, desto større vil den Del af Totaludgiften være, der medgaar til Føde (Engels bekendte Erfaringssætning), hvorimod det omvendte er Tilfældet med Udgifterne til »Vadsk og Vedligeholdelser«, »Læge, Foreninger, Aviser og Bøger« samt endelig til »Skatter«. Men derfor er det ikke sagt, at to Familier med samme Indtægt pr. Enhed behøver at have en ligeartet Fordeling af Udgifterne pr. Enhed — der findes nemlig Udgifter i en Familie, der have Tendens til at forblive lige store, hvad enten Familien er stor eller lille. Deles derfor hvert Sæt Budgetter end yderligere efter Familiernes Størrelse og Sammensætning under Hensyn til Antallet af Enheder pr. Familie — i København har Arbejderfamilierne gennemsnitlig 4,89 Medlemmer med 3,10 Enheder, i

Købstæderne 5,61 Medlemmer med 3,33 Enheder, i Landdistrikterne 4,86 Medlemmer med 2,93 Enheder —, viser det sig, at samtidig med det forøgede Antal Enheder pr. Familie formindskes i Almindelighed ogsaa det absolute Beløb pr. Enhed til Føde, men Formindskelsen er dog ikke større, end at Fødens Procentandel af Budgettet stiger. Det absolute Beløb for Udgiften til Bolig formindskes endnu mere pr. Enhed, naar Antallet af Enheder pr. Familie stiger — Familiens samlede Lejeudgift forøges ikke ved det forøgede Antal Enheder, formindskes maaske endog, saa at Bolig-Udgiftens Procentandel af Budgettet falder. Husfaderens Foreningsbidrag forbliver som Regel det samme, hvad enten Familien er stor eller lille, det vil sige det absolute Beløb for Udgiften til Foreninger formindskes pr. Enhed, naar Familien vokser, medens Procentandelen af Budgettet forbliver uforandret o. s. v. Endelig kan der finde en Forskydning Sted i Fordelingen af Udgifterne derved, at Familier med lige stor Indtægt pr. Enhed, men af forskellig Sammensætning, have meget forskellig Totalindtægt at raade over, af hvilken Grund der udefra vil kunne stilles væsensforskellige Krav til dem. Dog dette Moment spiller ingen Rolle ved denne Undersøgelse, i hvilken vi have at gøre med lidt mer eller mindre velstillede Arbejderfamilier, ikke med Familier fra forskellige Samfundslag, hvor selv Budgetter af samme Størrelse hos Familier med samme Antal Enheder ofte maa lægges helt forskelligt.

Foretages for Hovedposternes Vedkommende — Føde, Klæder, Bolig o. s. v. — en Deling af Budgetterne for København og Købstæderne efter Husfaderens Erhverv, viser det sig, at den højeste Indtægtsgruppe

indenfor hvert Sæt af Budgetter omfatter Haandværkerne, den laveste Arbejds mændene, men denne Deling giver ellers kun en Bekræftelse paa de Iagttagelser, man allerede har gjort ved en Sondring af Budgetterne efter Indtægtsgrupper. For Landets Vedkommende har man ikke foretaget nogen lignende Deling, da Grænserne mellem de forskellige Grupper af Erhverv viste sig at være alt for vagt afstukne for en saadan, hvis alle 201 Budgetter skulde medtages, og en Deling efter Arbejderfamilier med og uden Jord eller efter Jordloddens Størrelse umuliggjordes ved de temmelig mangelfulde Oplysninger i Budgetterne paa dette Punkt. Skulde en saadan Deling imidlertid ved en eller anden Lejlighed være af Betydning for Landdistrikternes Vedkommende, foreligger det dertil nødvendige Materiale i »Danske Arbejderfamiliers Forbrug«, 2. Afdeling, Tabel 2 (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 11. Bd., Hefte II), hvor den aarlige Udgift pr. Enhed, fordelt paa de forskellige Hoved-Udgiftsposter, findes beregnet for hver enkelt Familie, og hvor de Budgetter, der ere brugbare for en Deling efter Erhverv, umiddelbart vil kunne udskilles. Skulde man endelig ønske en Deling af Budgetterne efter Erhverv udstrakt til ogsaa at omfatte Fødeudgiftens Fordeling paa de forskellige Fødevarer, forefindes det dertil nødvendige Materiale for København og Købstæderne i »Danske Arbejderfamiliers Forbrug«, 1. Afdeling, Tabel 2 (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 6. Bd., Hefte VI), hvorimod en lignende detailleret Enhedsberegning ikke findes i Undersøgelsen for Landdistrikternes Vedkommende for hver enkelt Familie, men kun for hver enkelt Indtægtsgruppe. Da en saadan Beregning for hver enkelt

Landfamilies Vedkommende muligvis vil kunne være af Interesse ved fremtidige Undersøgelser, meddeles ved Slutningen af denne Fremstilling, for hvert enkelt af de 201 Budgetter fra Landdistrikterne en Tabel over den aarlige Fødeudgift pr. Enhed, fordelt paa de forskellige Fødevarer. (Jfr. Tabelbilaget Side 360—69).

Jeg har opholdt mig lidt længe ved den Maade, hvorpaa Materialet til denne Undersøgelse er blevet indsamlet og bearbejdet, for at man deraf skulde kunne bedømme, hvor stor Vægt man tør tillægge de Gennemsnits-Resultater af Undersøgelsen, som jeg i det følgende vil fremdrage, for hvert af de tre Sæt Budgetter, henholdsvis for København, Købstæderne og Landdistrikterne (se Tabel 1, Side 342—43). Med Hensyn til det Forhold, hvori Udgiften for hver enkelt Post staar til den samlede aarlige Udgift i disse tre Gennemsnitsbudgetter, henvises for Overskuelighedens Skyld til den vedføjede grafiske Fremstilling (se S. 345).

Af disse Budgetter fremgaar det, at Fmailierne i København gennemsnitlig have brugt 46,86 % af deres samlede Udgifter til Føde, i Købstæderne 51,62 % og paa Landet 56,17 %, altsaa overalt omkring Halvdelen af den samlede Udgift, men, som allerede bemærket, forholdsvis mindre, jo større Indtægten er — i de udenlandske Undersøgelser angaaende Arbejdernes Forbrug, ansér man almindeligvis de økonomiske Forhold for at være tilfredsstillende, naar 35—40 % af den samlede Udgift anvendes til Føde, 60 % og derover skulde derimod tyde paa meget trykkede Kaar. Samme Regel som Udgiften til Føde følger ogsaa Udgiften til Brændsel og Belysning med gennemsnitlig 3,97 %, 5,43 % og 5,52 %, henholdsvis for

København, Købstæderne og Landet, men med et absolut Beløb pr. Familie af 67 Kr. i København, 53 Kr. i Købstæderne og 43 Kr. paa Landet. Udgiften til Bolig følger derimod ikke denne Regel, thi baade absolut og relativt er Udgiften til denne Post langt større i Byerne end paa Landet (henholdsvis 13,48 $\frac{0}{10}$, 12,91 $\frac{0}{10}$ og 7,32 $\frac{0}{10}$). Tallet for Landdistrikterne (57 Kr. pr. Familie) er dog sikkert altfor lavt, eftersom de Familier, der selv eje deres Hus — og dette har været Tilfældet med 70 $\frac{0}{10}$ af de betragtede Familier — kun have givet Oplysning om deres Udgifter til Husreparationer og Renterne af den Prioritetsgæld, der hviler paa Huset, men derimod intet Sted have anført Renten af den Kapital, de selv have staaende i Huset. I København viste Boligudgiften sig at være 228 Kr. aarlig pr. Familie, i Købstæderne 127 Kr., hvilket ifølge den af Københavns statistiske Kontor offentliggjorte Boligstatistik for 1895 tyder paa, at $\frac{2}{3}$ af Familierne i København beboede 3 Værelses Lejligheder, $\frac{3}{5}$ 2 Værelses Lejligheder, og et lignende Forhold tør man slutte for Købstædernes Vedkommende.

Til Klæder anvendes i alle tre Sæt Budgetter forholdsvis omtrentlig det samme Beløb, men c. $\frac{3}{10}$ af Udgiften anvendes i Byerne til Skotøj, kun $\frac{2}{10}$ paa Landet, hvor Træskoene jo ogsaa indtage en langt større Plads end i Byerne.

Den tilnærmelsesvis samme Andel af Udgiftsbudgettet, der ifølge disse tre Gennemsnitsbudgetter falder paa Hovedposterne: »Føde«, »Bolig«, »Brændsel og Belysning« samt »Klæder«, nemlig henholdsvis 76 $\frac{0}{10}$, 82 $\frac{0}{10}$ og 82 $\frac{0}{10}$ vidner om, at vi overalt have med samme Samfundsklasse at gøre. De paafølgende Poster

Tabel 1. Gennemsnitlig årlig Udgift for arbejderfamilie henholdsvis i København, Købstæderne og Landdistrikterne.

Udgift til	København ¹⁾			Købstæderne ²⁾			Landdistrikterne ³⁾			
	pr. Familie Kr.	pr. Enhed		pr. Familie Kr.	pr. Enhed		pr. Familie Kr.	pr. Enhed		
		Kr.	% af Totaludgiften		Kr.	% af Totaludgiften		Kr.	% af Totaludgiften	
Føde	Animalsk	419,74	135,40	24,76	243,22	73,04	24,71	207,56	70,84	26,77
	Vegetabilsk	267,75	86,37	15,79	222,48	66,81	22,61	194,79	66,38	25,08
	Øl, Brændevin, Tobak...	106,89	34,48	6,31	42,36	12,72	4,30	33,16	11,42	4,32
	I alt...	794,38	256,25	46,86	508,06	152,57	51,62	435,51	148,64	56,17
Klæder	Manufakturvarer	141,58	45,67	8,35	89,71	26,94	9,12	79,84	27,25	10,30
	Fodtøj	54,00	17,42	3,19	33,00	9,91	3,35	20,31	6,93	2,62
	I alt...	195,58	63,09	11,54	122,71	36,85	12,47	100,15	34,18	12,92
Bolig	228,41	73,68	13,48	127,11	38,17	12,91	56,73	19,36	7,32	
Brændsel og Belysning ..	67,21	21,68	3,97	53,44	16,05	5,43	42,84	14,62	5,52	
Vadsk og Vedligeh.	Vadsk	25,33	8,17	1,50	13,55	4,07	1,38	7,30	2,49	0,94
	Vedligeholdelse og Anskaffelse af Bohave m.m.	56,29	18,16	3,32	18,02	5,41	1,82	12,92	4,41	1,67
	I alt...	81,62	26,33	4,82	31,57	9,48	3,20	20,22	6,90	2,61
Læge, Foreninger, Undervisning, Sygekasse m. m.	Læge og Medicin	10,72	3,46	0,63	8,06	2,42	0,82	8,32	2,84	1,07
	Bidrag til Sygekasse m.m.	38,87	12,54	2,29	14,85	4,46	1,51	10,49	3,58	1,35
	Fagforeningsbidrag	25,70	8,29	1,52	3,16	0,95	0,32	3,34	1,14	0,44
	Andre Foreningsbidrag ..	10,20	3,29	0,60	5,79	1,74	0,59			
	Børnenes Undervisning ..	10,45	3,37	0,62	4,43	1,33	0,45			
	Bøger og Aviser	20,71	6,68	1,22	11,36	3,41	1,15	6,97	2,38	0,90
	I alt...	116,65	37,63	6,88	47,65	14,31	4,84	29,12	9,94	3,76
Skatter	13,08	4,22	0,77	16,78	5,04	1,70	12,83	4,38	1,65	
Adspredelser	82,18	26,51	4,85	23,11	6,94	2,35	0,18	0,06	0,02	
Iovrigt	Tilbagebetaling af Laan og Forrentning af Gæld	44,11	14,23	2,60	22,04	6,62	2,27	31,15	10,63	4,02
	Forskelligt	71,86	23,18	4,23	31,71	9,52	3,21	46,00	15,91	6,01
	I alt...	115,97	37,41	6,83	53,75	16,14	5,48	77,75	26,54	10,03
Tilsammen Udgift...	1695,08	546,80	100,00	984,18	295,55	100,00	775,33	264,62	100,00	

¹⁾ Indtægt pr. Familie 1706,02 Kr., pr. Enhed 550,33 Kr. ²⁾ Indtægt pr. Familie 995,47 Kr., pr. Enhed 298,94 Kr. ³⁾ Indtægt pr. Familie 793,44 Kr., pr. Enhed 270,80 Kr.

»Vadsk og Vedligeholdelse«, »Læge og Medicin, Foreningsbidrag, Bøger og Aviser« samt »Adspredelser« viser derimod, at de københavnske Familier har en økonomisk Status, der er forskellig fra de andre Familiers. Til disse tre Poster er der i København anvendt c. 17 0/0, i Købstæderne 10 0/0, paa Landet 6 0/0, pr. Familie henholdsvis 280 Kr., 102 Kr. og 51 Kr., og denne store Afstand vil Prisforskellen ikke kunne udjævne. Til Læge, Medicin og Sygekasse er Udgiften omtrent ens i Købstæderne og paa Landet, c. 20 Kr. pr. Familie, i København mer end dobbelt saa stor. Udgiften til »Vadsk« er i København pr. Enhed dobbelt saa stor som i Købstæderne, 3 Gange saa stor som paa Landet, til »Vedligeholdelser« (Fornyelser, Udsmykning af Hjemmet og deslige) i København pr. Familie over 3 Gange saa stor som i Købstæderne og over 4 Gange saa stor som paa Landet (henholdsvis 56 Kr., 18 Kr. og 13 Kr.). Til »Foreningsbidrag« er der i København pr. Familie anvendt c. 36 Kr. mod 9 Kr. i Købstæderne og 3 Kr. paa Landet, men dette større Beløb i København staar ikke alene i Forbindelse med de højere Indtægter i København, men ogsaa med de sociale Forhold i Hovedstaden. Til »Aviser og Bøger« er der i København anvendt 21 Kr. mod 11 i Købstæderne og 7 paa Landet, og alle 251 Familier undtagen 13 paa Landet have opført Udgifter til denne Post, et Tegn paa det høje Niveau i Oplysnings Henseende, hvorpaa danske Arbejderfamilier staa. Til »Adspredelser« og Forfriskninger uden for Hjemmet er der i København pr. Familie anvendt et $3\frac{1}{2}$ Gange saa stort Beløb som i Købstæderne, paa Landet et helt forsvindende

Gnstl. aarl. Udgift til de enkelte Poster i % af den samlede aarl. Udgift for en Arbejderfamilie henholdsvis i :

KÖBENHAVN ¹⁾	KÖBSTÆDERNE ²⁾	LANDDISTRIKTERNE ³⁾
Iøvrigt 4,23%	Iøvrigt 3,21%	Iøvrigt 6,03%
Adspredelser 4,85%	Adspredelser 2,35%	Tilbagebet. af Laan m. m. 4,02%
Tilbagebet. af Laan m. m. 2,60%	Tilbagebet. af Laan m. m. 2,48%	Skatter 1,65%
Skatter 0,77%	Skatter 1,70%	Løge Foreninger, Aviser m. m. 3,76%
Løge Foreninger, Aviser m. m. 6,88%	Løge Foreninger, Aviser m. m. 4,84%	Vadsk og Vedligeholdelser 2,61%
Vadsk og Vedligeholdelser 4,82%	Vadsk og Vedligeholdelser 3,20%	Brændsel og Belysning 5,52%
Brændsel og Belysning 3,97%	Brændsel og Belysning 5,43%	Bolig 7,32%
Bolig 13,48%	Bolig 12,91%	Klæder 12,92%
Klæder 11,54%	Klæder 12,47%	Øl, Brændevin, Tobak 4,31%
Øl, Brændevin, Tobak 6,31%	Øl, Brændevin, Tobak 4,31%	Vegetabilsk Føde 25,09%
Vegetabilsk Føde 15,79%	Vegetabilsk Føde 22,60%	Føde 56,17%
Føde 46,86%	Føde 57,62%	Animalsk Føde 26,77%
Animalsk Føde 24,76%	Animalsk Føde 24,71%	
¹⁾ Totaludgift pr. Enhed 546,80 Kr.	²⁾ Totaludg. pr. Enhed 295,55 Kr.	³⁾ Totaludg. pr. Enhed 264,62 Kr.

Beløb, men Oplysningerne om denne Udgiftspost ere vistnok mindre paalidelige.

Hvad »Skatterne« angaar, betaltes der i København 13 Kr. pr. Familie, i Købstæderne 17 Kr., paa Landet 13 Kr. Det ringe Beløb i København hænger sammen med, at det i Almindelighed kun er den kommunale Indkomstskat — ikke Skatter paa faste Ejendomme — som findes opgivet i Husholdningsbøgerne. Endelig skal jeg blot nævne, at Posten »Forskelligt« (4,23 $\%$, 3,21 $\%$ og 6,01 $\%$) omfatter en Række Udgifter, der ikke have kunnet bringes ind under nogen af de andre Poster, ikke heller under nogen fælles Benævnelse. En temmelig stadig tilbagevendende Udgift, der lægger Beslag paa adskillige Procent af den Sum, der findes opført under »Forskelligt«, er Udgiften til Lotterisedler.

Opløser man Udgiften til Føde i tre Hovedgrupper: 1) animalske Fødevarer, hvortil er henregnet Kød, Flæsk, Spækhøkervarer, Fisk, Klipfisk, Spegesild, Mælk, Fløde, Æg, Ost, Smør, Fedt, Margarine; 2) rent vegetabiliske Fødevarer, hvortil er henregnet Rugbrød, Hvedebrød, Brødkorn, Mel, Gryn, Ærter, Kartofler, Grønsager, Frugt, Sukker, Sirup, Rosiner og andre Kolonialvarer, Chokolade, Kakao, Te, Kaffe o. l., 3) en Gruppe, omfattende hvidt Øl, Skibsøl, bajersk Øl, Brændevin, Spirituosa, Tobak og Cigarer, viser det sig, at jo mindre Indtægten pr. Enhed udgør, des større Del af Udgiften til Føde medgaar der til rent vegetabilisk Føde, des mindre til animalsk. Ifølge Gennemsnitstallene for de tre Sæt Budgetter medgik der saaledes af den samlede Udgift til Føde i København $\frac{1}{2}$ Gang mere til animalsk Føde (52 $\%$) end til vegetabilisk Føde (35 $\%$) — af 259 Kr. pr. Enhed

henholdsvis 137 og 87 Kr. —, i Købstæderne var Forskellen mellem Udgiften til disse to Hovedgrupper af Fødevarer (48 % og 44 %) derimod kun ringe — af 153 Kr. pr. Enhed henholdsvis 73 og 67 Kr. —, paa Landet endnu ringere (48 % og 45 %) — af 149 Kr. pr. Enhed henholdsvis 71 og 66 Kr.

Hvad den tredje Gruppe — Øl, Brændevin, Tobak — angaar, beløb Udgiften til denne sig i København til 13 % af den samlede Udgift til Føde, i Købstæderne og paa Landet til henholdsvis 8 % og 7 %. Forbruget pr. Familie — og for denne Gruppes Vedkommende knytter Hovedinteressen sig til Forbruget pr. Familie, ikke pr. Enhed, da det hovedsagelig er Husfaderens Forbrug, der er bestemmende for Familiens — viste sig med Hensyn til Øl at være 70 Kr. i København, mod 23 Kr. i Købstæderne og 14 Kr. paa Landet, for Brændevin 20 Kr. i København mod 12 Kr. i Købstæderne og 11 Kr. paa Landet og endelig for Tobak 25 Kr. i København, mod 10 Kr. i Købstæderne og 9 Kr. paa Landet. At disse Tal imidlertid sikkert ere Minimumstal, i hvert Fald for de spirituøse Drikkes Vedkommende, fremgaar dels af Beregninger vedrørende Landets Forbrug som Helhed, dels deraf, at de betragtede Familier repræsenterer Eliten blandt Arbejderfamilierne, og derfor næppe ere typiske paa Spiritusforbrugets Omraade.

En Fordeling af Udgiften til animalsk og vegetabilsk Føde paa de enkelte Fødevarer viser (Tabel 2, S. 348), at den forholdsvis større Udgift til animalsk Føde i København end i Købstæderne og paa Landet (52 % mod 48 %) hidrører fra Udgiften til »Kød, Flæsk og Spæk-høkervarer«, hvortil der i København gennemsnitlig var

Tabel 2. Gennemsnitlig aarlig Udgift til Føde pr. Enhed, fordelt paa forskellige Grupper af Fødevarer.

	København ¹⁾		Købstæderne		Landdistr.	
	Kr.	pCt.	Kr.	pCt.	Kr.	pCt.
Antal Familier	26 ¹⁾		23		201	
Gnstl. Indt. pr. Familie. Kr.	1702,46		995,47		793,44	
Gnstl. Antal Enheder pr. Familie	3,06		3,33		2,93	
Indtægt pr. Enhed .. Kr.	556,36		298,94		270,80	
Udgift til Føde pr. Enhed:						
Kød, Fjerkræ	30,19	11,64	15,90	10,41	10,80	7,27
Flæsk	16,97	6,54	8,96	5,88	18,00	12,11
Spækhøkervarer	15,45	5,95	2,96	1,94	"	"
Fisk, Klipfisk, Spegesild	8,04	3,10	4,59	3,01	2,49	1,67
Æg	7,76	2,99	3,36	2,20	2,97	1,99
Mælk, Fløde	15,02	5,79	12,45	8,17	11,53	7,76
Ost	5,80	2,26	2,28	1,49	2,28	1,54
Smør	29,69	11,44	9,09	5,97	10,00	6,73
Fedt	4,96	1,92	3,61	2,36	4,05	2,72
margarine	3,22	1,24	9,84	6,44	8,72	5,87
Rugbrød	13,80	5,31	16,11	10,56	18,39 ²⁾	12,37
Hvedebrød	21,84	8,41	8,52	5,58	4,40	2,96
Mel, Gryn, Ærter	5,74	2,21	11,24	7,37	12,08	8,13
Kartoff., Grønsager m.v.	12,45	4,80	5,36	3,51	6,08	4,09
Sukker m. m.	10,89	4,20	9,48	6,21	9,36	6,30
Andre Kolonialvarer ..	6,61	2,55	4,35	2,85	8,52	5,73
Te, Chokolade	2,83	1,08	1,64	1,08	0,75	0,51
Kaffe m. m.	13,29	5,12	10,11	6,63	6,80	4,57
Øl	21,46	8,27	6,68	4,38	4,70	3,16
Brændevin, Spirituosa .	5,49	2,11	3,01	1,97	3,73	2,51
Tobak, Cigarer	7,96	3,07	3,03	1,99	2,99	2,01
I alt ...	259,46	100,00	152,57	100,00	148,64	100,00

¹⁾ I denne Tabel ligesom ogsaa i Tabel 3 har man bortset fra en af de københavnske Regnskabsbøger, hvis Oplysninger om Udgiften til de enkelte Fødemidler vare ufyldestgørende.

²⁾ Heraf 4,50 Kr. til Brødkorn.

anvendt c. 24 % af den samlede Fødeudgift (12 % til Kød, 6 % til Flæsk, 6 % til Spækhøkervarer), i Købstæderne 18 % (10 % til Kød, 6 % til Flæsk, 2 % til Spækhøkervarer) og paa Landet 19 % (7 % til Kød, 12 % til Flæsk, deri indbefattet Spækhøkervarer). Den forholdsvis lavere Udgift til vegetabilsk Føde i København end i Købstæderne og paa Landet (35 % mod 44 % og 45 %) viser sig hovedsagelig at hidrøre fra Udgiften til »Mel og Gryn« samt til »Kaffe« og »Sukker«, hvortil der i Gennemsnit kun medgik henholdsvis 2 %, 5 % og 4 % i København mod henholdsvis 7 %, 7 % og 6 % i Købstæderne, og 8 %, 5 % og 6 % paa Landet. Da imidlertid en Del af Udgifterne til Kaffe og Sukker for Landets Vedkommende ere indbefattede i Udgiften til »Andre Kolonialvarer«, uden at det har været muligt at udskille dem, ere de 5 % til Kaffe og 6 % til Sukker altfor lave.

Til »Smør, Fedt og Margarine« er der i alle tre Sæt Budgetter gennemsnitlig anvendt c. 15 % af den samlede Fødeudgift, hvoraf c. 13 % til Smør og Margarine, men saaledes fordelt, at i København c. $\frac{7}{8}$ af denne Udgift medgik til Smør, c. $\frac{1}{8}$ til Margarine, medens kun c. Halvdelen af de 13 % medgik til Smør i Købstæderne og paa Landet, den anden Halvdel derimod til Margarine. Til Brød blev der i de tre Gennemsnitsbudgetter anvendt 14 %—16 %, men i København medgik c. $\frac{2}{5}$ af denne Udgift til Rugbrød, i Købstæderne over $\frac{3}{5}$, og paa Landet endnu mere. Til »Mælk og Fløde« medgik mellem 6 % og 8 %, forholdsvis mindst i København, til »Kartofler, Grønsager og Frugt« c. 4 %, og til de øvrige Fødevarer endnu færre Procent.

Sammenfatter man endelig, for at faa et Begreb

om, hvad det er for en Slags Kost disse Arbejderfamilier hovedsagelig lever af, Udgiften til de enkelte Fødevarer igen i tre Grupper, men denne Gang i 1) en Gruppe, der omfatter Udgiften til saakaldet »tør Kost«, hvortil er henregnet Brød, Smør, Fedt, Margarine, Ost, Paalæg, Øl, Kaffe, The, Sukker og Brændevin, 2) en Gruppe, der omfatter Udgiften til Kød, Flæsk, Fisk, og 3) en Gruppe, der omfatter Udgiften til Mel og Gryn, Mælk og Fløde, Æg, Kartofler, Grønsager og Frugt, viser det sig, at Udgiften til den tørre Kost beslaglægger for København, Købstæderne og Landdistrikterne henholdsvis 57 %, 55 %, 51 % af den samlede Fødeudgift, Kødgruppen beslaglægger henholdsvis 21 %, 19 % og 19 %, og Mel—Mælkegruppen henholdsvis 16 %, 21 % og 22 %. Overalt, saavel for Arbejderfamilierne i Byerne som paa Landet, er altsaa gennemsnitlig over Halvdelen af den aarlige Udgift til Føde bleven anvendt til saakaldet »tør Kost« — i København endog næsten $\frac{2}{5}$ —, medens lidt over $\frac{1}{5}$ er bleven anvendt til »Kød, Flæsk og Fisk« i København mod lidt under $\frac{1}{5}$ i Provinsbyerne, og lidt over $\frac{1}{6}$ til »Mel, Mælk o. s. v.« i København mod lidt over $\frac{1}{5}$ i Provinsbyerne, en Forskel i Fordelingen for København paa den ene Side og Købstæderne og Landet paa den anden Side, der dels finder sin Forklaring i den københavnske Arbejders langt højere aarlige Budget, dels i Prisforskellen for Fødevarer i og udenfor København.

For imidlertid at undersøge, hvormeget Forskellen i Pris bidrager til at gøre den københavnske Arbejders Udgift til Føde højere end Købstadarbejderens og omvendt, har man paa Grundlag af det aarlige Gen-

nemsnittsforbrug henholdsvis i København og i Købstæderne, og paa Grundlag af Gennemsnitspriser for 1897 beregnet, først hvormeget en københavnsk Arbejderfamilie vilde komme til at udrede, hvis den købte sine Fødevarer i Købstaden, og dernæst en Købstad-Arbejderfamilie, hvis den købte sine Varer i København. Af denne Beregning fremgaar det, at en Arbejder, der i København betaler 259,46 Kr. om Aaret for sin Føde, efter Købstadpriser kun vilde komme til at betale 235,14 Kr., medens en Arbejder, der i en Købstad betaler 152,57 Kr. om Aaret for sin Føde, efter Københavns Priser vilde komme til at betale 170,37 Kr. Priserne i København vilde altsaa medføre en Fordyrelse af $10\frac{1}{3}$ eller $10\frac{2}{3}$ 0/0, eftersom der er Tale om et københavnsk eller Købstads-Forbrug. En lignende Beregning for et Købstad-Arbejderbudget og et Landbo-Arbejderbudget (Øerne) udviser, at Købstadpriserne medføre en Fordyrelse af paa det nærmeste 5 0/0, hvilket af de to Gennemsnitsbudgetter man end lægger til Grund for Beregningen. Omstaaende Tabel 3 udviser, hvor meget en Købstadfamilie dels nu udgiver pr. Enhed til sine Fødevarer, dels vilde udgive, hvis den forbrugte samme Varemængder, henholdsvis til københavnske Priser og Landpriser, men denne Beregning er naturligvis for saa vidt kun formel, som selve Forbrugsmængderne vilde ændres samtidig med Prisgrundlaget. (Se Tabel 3, Side 352).

Efter i det foregaaende at have betragtet danske Arbejderfamiliers Forbrug i 1897, henholdsvis for København, Købstæderne og Landdistrikterne og foretaget en indbyrdes Sammenligning mellem disse, vilde det være af Betydning for fuldtud at blive istand til at

Tabel 3. Udgiften til Føde pr. Enhed for en Købstad-Arbejderfamilie henholdsvis efter Københavns-, Købstad- og Landpriser.

(Antal Enheder: 3,33. — Aarlig Indtægt pr. Enhed: 298,94 Kr.).

	Efter Priser i Køben- havn	Efter Priser i Købstæ- derne	Efter Priser paa Landet (Øerne)
	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift pr. Enhed til:			
Kød, Flæsk, Spækhøkervarer ...	31,23	27,82	29,77
Fisk, Klipfisk, Spegesild	5,12	4,59	4,91
Mælk, Fløde, Æg, Ost	21,97	18,09	13,39
Smør, Fedt, Margarine	25,16	22,54	22,33
Rugbrød, Hvedebrød.....	26,48	24,63	24,50
Mel, Gryn, Ærter.....	11,98	11,24	10,90
Kartofler, Grønsager, Frugt.....	7,24	5,36	4,35
Sukker, Sirup	9,41	9,48	10,77
Kryderier, Rosiner m. m.	4,95	4,35	4,13
Chokolade, Kakao, Te.....	1,66	1,64	1,56
Kaffe, Cikorie	11,50	10,11	7,51
Hvidt Øl, Skibsøl, bajersk Øl...	6,85	6,68	6,05
Brændevin, Spirituosa	3,33	3,01	2,74
Tobak, Cigarer.....	3,43	3,03	2,45
Tilsammen...	170,37	152,57	145,36

vurdere Arbejdernes Kaar, at sammenligne Arbejderfamiliernes aarlige Forbrug med Forbrugsforholdene i andre Samfundsklasser. En Forbrugsstatistik for de højere Samfundsklasser foreligger imidlertid ikke, og de Regnskabsbøger fra 1897, der for Øjeblikket staa til min Raadighed fra den saakaldte Embedsklasse i København, ere saa faa i Antal, at man paa Grundlag af dem umulig med Føje vil kunne drage almengyldige

Slutninger angaaende københavnske Embedsmandsfamiliers aarlige Forbrug. Da man imidlertid dog maaske ved at betragte den gennemsnitlige aarlige Udgift til Føde hos disse Embedsmandsfamilier i Sammenligning med den gennemsnitlige aarlige Udgift til Føde hos en københavnsk Arbejderfamilie, vil kunne faa en lille Anelse om den Retning, i hvilken Resultaterne af en saadan Sammenligning muligen gaa, skal jeg som Slutning paa denne Undersøgelse om danske Arbejderfamiliers Forbrug meddele den gennemsnitlige aarlige Udgift til Føde pr. Enhed, fordelt paa de forskellige Fødevarer, for de foreliggende 9 Budgetter for Embedsklassen; disse ere samlede i Indtægtsgrupper med 3 Budgetter i hver, og sammenstillede med de tilsvarende Gennemsnitsbeløb for den københavnske Arbejderfamilie. (Se Tabel 4, Side 354).

Der foreligger altsaa 9 Budgetter fra den københavnske Embedsklasse, i hvilke den aarlige Udgift og samtidig den aarlige Indtægt fordeler sig paa de tre Grupper 10—12000 Kr., 6—8000 Kr. og 3—5000 Kr. med tre Budgetter i hver. Den aarlige Gennemsnitsindtægt for disse tre Grupper er henholdsvis 11000 Kr., 6900 Kr. og 3600 Kr. mod 1700 Kr. hos den københavnske Arbejderfamilie, og den aarlige Udgift til Føde pr. Enhed henholdsvis 430 Kr., 390 Kr. og 346 Kr. mod 252 Kr. i Arbejderens Budget; disse Beløb udgør for Embedsfamilierne henholdsvis 22 $\frac{0}{100}$, 24 $\frac{0}{100}$, 26 $\frac{0}{100}$ af den samlede aarlige Udgift mod 45 $\frac{0}{100}$ hos den københavnske Arbejder. Ordner man Fødevarerne i disse Budgetter i de samme tre Hovedgrupper som i Arbejderbudgetterne, viser det sig, at Udgiften til animalsk Føde for alle tre Indtægtsgrupper beslaglægger ca. 62 $\frac{0}{100}$ af den samlede Udgift til Føde

(63⁰/₀ for den laveste Indtægtsgruppe) mod 55⁰/₀ hos den københavnske Arbejder, en Forskel, der hovedsagelig hidrører fra den hos Arbejderen forholdsvis ringere Udgift til Kød og Flæsk samt til Mælk og Fløde, hvorimod Udgiften til vegetabilsk Føde beslaglægger fra 35⁰/₀ i den højeste Indtægtsgruppe til 31⁰/₀ i den laveste mod 35⁰/₀ hos Arbejderen, og Udgiften til Øl og Brændevin henholdsvis 3⁰/₀, 4⁰/₀ og 6⁰/₀ mod 11⁰/₀ hos Arbejderen. Men her skal det dog tilføjes, at Udgiften til Vin, forbrugt i de højere Husholdninger, ikke er medtaget i ovennævnte Tal, da Oplysningerne paa dette Punkt vare temmelig mangelfulde. Imidlertid synes Procenttallene for animalsk og vegetabilsk Føde hos de betragtede Embedsmandsfamilier næsten at kunne tyde paa, at den Regel, man fandt med Hensyn til Arbejderfamilierne, nemlig, at jo mindre den aarlige Indtægt pr. Enhed er, des større Del af Udgiften medgaar der til vegetabilske Fødevarer og des mindre til animalske Fødevarer, kun skulde gælde, saalænge den aarlige Indtægt pr. Enhed holder sig under en vis Størrelse, hvorimod den omvendte Regel skulde gælde for de højere Budgetter, idet Udgiften til Grønsager og Frugt stiger og dermed Udgiften til vegetabilsk Føde. Men, som allerede bemærket, Materialet er altfor lille til, at man tør drage Slutninger paa dette Grundlag.

Deler man endelig, ligesom i den tidligere Undersøgelse, den samlede Udgift til Føde i Udgiften til 1) saakaldet tør Kost, 2) Kød, Flæsk, Fisk og 3) Mælk og Fløde, Mel og Gryn, Grønsager og Frugt m. m., faas for disse tre Grupper for det højeste Gennemsnitsbudget henholdsvis 34⁰/₀, 35⁰/₀ og 29⁰/₀, for det laveste henholdsvis 45⁰/₀, 28⁰/₀ og 24⁰/₀ mod henholdsvis 59⁰/₀,

22 % og 16 % i den københavnske Arbejderklasse. En Sammenligning mellem disse Procenttal for det højeste Gennemsnitsbudget i Embedsklassen med de tilsvarende Tal for det laveste Gennemsnitsbudget i Embedsklassen og for den københavnske Arbejderfamilie, synes maaske at kunne tyde paa, at Fødeudgifternes Fordeling paa disse tre Grupper af Fødevarer udelukkende afhænger af Størrelsen af det Beløb, Familier indenfor samme territoriale Omraade have at raade over til Føde — jo større den aarlige Udgift til Føde udgør pr. Enhed, des mindre Del af den medgaar der til »tør Kost«, des større til de to andre Grupper af Fødevarer —, hvorimod de højst forskellige Krav, der paa andre Omraader, f. Eks. Boligen, stilles til de forskellige Samfundsklasser, ved Fødens Sammensætning synes at være af forsvindende Betydning. Til Husleje er der saaledes pr. Embedsmandsfamilie i de tre Indtægtsgrupper gennemsnitlig anvendt henholdsvis 1800 Kr., 1100 Kr. og 600 Kr. o: ca. $\frac{1}{6}$ af den samlede Udgift mod 226 Kr. eller $\frac{1}{8}$ af Totaludgiften hos den københavnske Arbejderfamilie, altsaa til Føde og Bolig for de betragtede københavnske Embedsfamilier ca. 40 %, for de københavnske Arbejderfamilier ca. 60 %.

Hvorvidt nu disse vage Antydninger, som jeg har ment at kunne spore gennem de foreliggende 9 Budgetter angaaende enkelte Forbrugsforhold i Embedsklassen i København, vil vise sig at blive bekræftede, naar et fyldigt Forbrugsmateriale fra de højere Samfundsklasser engang med Tiden foreligger, er et aabent Spørgsmaal. Men selv om dette ikke bliver Tilfældet, kunne disse Budgetter dog maaske af Mangel paa bedre Materiale have nogen Interesse i sig selv, og derfor ere de

i al Korthed medtagne her. Forhaabentlig vil de snart blive efterfulgte af flere, thi den Betydning, som en Forbrugsstatistik for alle Samfundsklasser vil have ved Afgørelsen af den Mængde store Spørgsmaal, der endnu ligge uløste hen paa saamange forskellige Omraader, kan næppe omtvistes. I saa Henseende skal jeg, for at holde mig til bestemte konkrete Omraader, blot henvise til den Hjælp, som en fyldig Forbrugsstatistik for alle Samfundsklasser vil kunne yde med Hensyn til den endelige Løsning af Spørgsmaal om Beskatningsforhold og Toldafgifter — for den ubemidlede Klasse endvidere til Bedømmelse af hvor Grænsen skal drages for hvem der som ubemidlet kan nyde Hjælp af de statsunderstøttede Sygekasser, ligesom ogsaa, for saa vidt man maatte ønske at gaa over til en Omdannelse af Alderdomsunderstøttelsesloven i den Retning, at man skred til Ydelsen af faste stabile Understøttelser, i Stedet for som nu alene at understøtte efter vedkommende Trængendes Behov.

Men ogsaa en mere almindelig Betydning vil der kunne tillægges Tilvejebringelsen af en fyldig Statistik over Arbejdernes Livsvilkaar, thi som den svenske Finansminister Grev Wachtmeister fornylig udtalte den svenske Rigsdag: »Saavel for Arbejdsgivere som for Arbejdere er det af den største Betydning, at der foreligger Statistik over Lønforhold, Forbrugsforhold, Boligforhold o. l. I den hede Kamp om de forskellige Samfundsklassers Interesser kan Bitterheden mildnes, naar begge Parter har en objektiv Statistik til Raadighed.«

Til Foredraget knyttede sig en Diskussion. Af de her faldne Udtalelser fremhæves følgende.:

Dr. med. N. P. Schierbeck: De to Undersøgelser over danske Arbejderfamiliers Forbrug, som ere udgaaede fra Statens statistiske Bureau, har jo en overordentlig stor Betydning baade i socialøkonomisk og hygiejnisk Henseende. Der er her paa en bred Basis fremskaffet et Materiale, som viser os Forbrugets Størrelse i Pengeværdi og tillige, for Fødens Vedkommende, den forbrugte Mængde af de enkelte Fødemidler. Dette sidste Punkt har for saa vidt en særlig Interesse, som vi hidtil næsten ganske have savnet Oplysninger om Arbejdernes Kost herhjemme i Henseende til dennes Størrelse og Sammensætning. Bureauet giver os nu, i de af Frk. Vedel refererede Undersøgelser, det nødvendige Materiale til en Beregning af Arbejderkostens Værdi i fysiologisk Henseende. Resultatet af en saadan Beregning maa endvidere blive en Art Prøvesten for, hvorvidt det virkelig er lykkedes Bureauet at fremskaffe nøjagtige Oplysninger om Mængdeforbruget af Føde i de paagældende Familier. Udføres nu denne Beregning, fremkommer et ret ejendommeligt Resultat, idet der viser sig et forholdsvis stort Fedtforbrug og et forholdsvis ringe Æggehviteforbrug. Medens Forholdet mellem Æggehvite og den samlede Kosts Værdi, udtrykt i Varmeenheder, mindst er en 16% i alle hidtil undersøgte Arbejderkostrationer af samme Totalstørrelse som her, er dette Forhold i de ovennævnte Kostrationer kun 11,9—12,9%.

Jeg tror imidlertid ikke, at dette skyldes Fejl ved det foreliggende Materiale, men derimod, at det virkelig betegner et ejendommeligt Forhold ved Kosten herhjemme. For Materialets Paalidelighed taler nemlig, at den totale Energimængde, der tilføres Individet i hver af de 4 Grupper, hvori Materialet er delt, netop har den Størrelse, som man maatte vente at finde, nemlig for

En københavnsk Arbejder	3464	V.-E.
— Købstadarbejder	3200	—
— Landarbejder (Jylland)	3785	—
— " " (Øerne)	3734	—

Der er ogsaa andre Resultater af Kostberegningen, der tyde paa, at det virkelig er lykkedes Bureauet at fremskaffe et paalideligt, og derfor paa dette Omraade meget værdifuldt, Materiale i begge Undersøgelser, men jeg skal her ikke komme nærmere ind paa disse.

Vi staa altsaa, som ovenfor nævnt, lige overfor et ejendommeligt Forhold ved Arbejderkosten herhjemme, et meget stort Fedtforbrug og et forholdsvis ringe Æggehvideforbrug. Aarsagen hertil synes enten at maatte søges i en fejlagtig Økonomi indenfor Arbejderklassen i Henseende til Kostosammensætningen eller ogsaa deri, at Arbejderen ikke for den Pengesum, som han almindeligvis vil afse til Kosten, kan forskaffe sig den nødvendige Energimængde og en Føde, der tilsyneladende bedre tilfredsstiller Velbefindendet, end netop ved ovennævnte S sammensætning af Kosten.

Jeg har desværre ikke haft Tid til nærmere at undersøge, hvilken af disse to Muligheder, der er den rette, men er nærmest tilbøjelig til at tro, at der foreligger nogen fejlagtig Økonomi fra Arbejdernes Side. Det er i alle Tilfælde paafaldende saameget af Fedtstofforbruget, der her i København dækkes af det kostbare Smør, saa lidt af det langt billigere og lige saa værdifulde Margarine. Endvidere indtager Kaffe og Wienerbrød endnu en altfor stor Plads i Ernæringen.

Sygekasseinspektør Sørensen: Det Resultat, Dr Schierbeck var kommen til med Hensyn til Arbejdernes Æggehvide- og Fedtstofforbrug, var næppe enestaaende for Danmark. I Thüringen var ganske det samme Tilfældet for Skovarbejdernes Vedkommende.

Dr. Schierbeck: Forholdet var dog ikke ligeartet. Hos de thüringske Skovarbejdere var nemlig Kulhydratforbruget i Højde med Fedtstofforbruget, hvilket ikke var Tilfældet hos os.

Resultaterne af de foran (Side 340) omtalte Beregninger meddeles i omstaaende Tabelbilag.

Aarlig Udgift til Føde pr. Enhed for

(Se Side

Løbe-Nr.	Husfaderens Erhverv	Jordloddens Størrelse	AntalEnheder pr. Familie	Aarlig Indt. pr. Enhed		Kød, Fjerkræ	Flask	Fisk, Klipfisk, Spegesild	Mælk, Fløde	Æg	Ost	Smør	Fedt
				Kr.	Kr.								
1	Arbejdsmand	2 Tdr. L.	1,20	441,17	14,06	24,19	3,12	38,43	5,47	0,78	21,87	6,25	
2	—	1 $\frac{1}{4}$ Sk. L.	2,20	200,31	22,76	20,78	6,69	10,69	1,34	3,35	7,36	8,03	
3	—	»	2,35	267,36	27,32	26,88	3,41	7,25	4,69	3,84	23,04	6,83	
4	—	2 $\frac{1}{2}$ Td. L.	2,53	334,39	7,90	30,58	1,98	9,90	3,16	1,98	0,79	8,30	
5	Brødkusk	2 Sk. L.	2,54	353,31	29,27	53,86	8,20	7,03	3,51	2,93	11,12	5,27	
6	Bødker	»	3,09	211,65	14,89	1,94	8,09	8,09	0,97	0,32	6,15	1,62	
7	Daglejer	»	2,38	302,10	26,42	35,50	1,28	13,53	3,42	1,71	22,94	11,98	
8	—	»	2,85	269,48	4,13	27,01	1,50	20,63	3,00	1,50	10,88	8,25	
9	—	»	2,49	236,55	5,16	24,08	10,89	4,59	4,00	2,87	2,87	12,60	
10	—	»	2,67	182,03	8,99	7,49	3,37	10,11	3,00	2,62	4,49	2,62	
11	—	»	3,73	179,04	2,67	28,78	0,89	2,37	0,89	2,97	1,78	3,56	
12	—	»	2,30	190,74	4,68	8,77	0,58	7,02	1,75	2,92	2,34	9,36	
13	—	»	3,58	185,31	2,35	32,20	0,67	3,35	2,01	1,68	5,70	7,71	
14	—	»	3,52	179,94	4,12	22,65	1,18	6,18	1,47	2,35	8,53	1,18	
15	—	»	2,51	383,67	18,73	23,10	9,56	10,36	3,19	0,80	4,78	7,17	
16	—	»	2,38	284,45	11,34	7,98	1,26	2,94	»	4,20	19,33	18,49	
17	—	$\frac{1}{2}$ Sk. L.	3,43	190,19	2,56	30,03	0,32	7,03	0,64	2,24	2,88	3,83	
18	—	»	4,41	212,47	9,75	15,42	4,08	8,84	6,58	2,27	8,84	5,44	
19	—	1 Sk. L.	3,01	203,65	7,04	10,30	5,70	2,02	2,25	2,02	1,68	6,70	
20	—	»	1,80	292,46	4,06	5,04	2,03	4,06	2,06	»	»	2,03	
21	—	»	1,98	248,23	12,66	9,63	1,53	4,56	1,01	3,55	9,63	14,70	
22	—	»	3,83	138,64	5,22	3,39	0,52	3,39	0,52	1,32	3,13	7,83	
23	—	5 Sk. L.	2,91	247,15	5,09	32,87	1,85	13,43	3,70	1,39	0,46	3,24	
24	—	1 Td. L.	3,43	248,48	14,38	37,05	2,04	33,76	1,75	2,33	0,88	15,17	
25	—	3 Tdr. L.	3,08	275,29	10,96	13,77	3,26	3,90	1,45	2,17	9,06	3,62	
26	—	»	2,81	195,52	12,50	4,50	1,50	1,00	1,50	4,00	6,00	4,50	
27	—	»	1,80	165,46	18,72	»	8,08	5,11	2,13	2,98	»	3,83	
28	—	$\frac{1}{2}$ Sk. L.	2,11	279,15	11,36	8,40	6,92	6,94	2,45	7,41	6,92	6,92	
29	Fisker	»	4,31	322,27	4,87	17,17	6,50	0,93	0,46	1,86	15,54	7,19	
30	Fyrbøder	3 $\frac{1}{2}$ Td. L.	3,04	264,47	7,89	25,00	1,64	7,89	1,97	0,66	26,32	4,93	
31	Graver	$\frac{1}{2}$ Sk. L.	3,62	232,45	6,71	20,24	4,47	6,28	3,20	0,64	»	3,20	
32	Hjulmand	»	4,65	170,70	3,85	14,70	1,13	5,43	1,13	0,45	6,79	14,93	
33	Husmand	c. 2 $\frac{1}{2}$ T.L.	3,48	352,84	5,88	36,40	11,76	4,57	2,41	6,99	39,71	6,25	
34	—	»	2,18	222,93	13,76	17,89	2,75	5,05	0,46	3,21	4,13	14,68	
35	— (Landpost)	3 Td. L.	2,95	280,47	6,85	33,87	6,05	8,81	0,81	2,42	27,02	6,45	
36	Saddelmager	»	3,11	244,05	3,54	27,97	4,50	9,97	2,89	2,89	18,33	0,64	
37	Skomager	»	2,10	331,64	14,77	4,64	6,75	5,06	5,91	2,53	11,39	5,49	
38	—	»	2,30	175,12	5,45	0,96	1,93	2,56	2,56	1,28	0,64	6,42	
39	—	»	3,79	154,35	5,96	9,50	2,37	9,87	0,26	0,53	0,26	3,96	